VASILE PÂRVAN ŞI PERIPLUL GERMAN

Oltea Răşcanu-Gramaticu

După studii strălucite în ţară (licenţa *Magna cum Laude*), Vasile Pârvan este trimis pentru specializare în străinătate, în Germania şi apoi în Italia, deoarece: „Noi aveam nevoie de un arheolog care să adauge la entuziasmul lui de descoperitor şi alte calităţi: cunoştinţă largă a întregului său domeniu , originalitatea absolută a concepţiei şi a formei, înţelegerea acelor legături între toate ramurile vieţii unui popor care face din orice cercetare de amănunte o fereastră, mare ori mică, deschisă asupra întregii lărgimi a câmpului din faţă”[1].

Prima locaţie în Germania a reprezentat-o vechea Universitate din **Jena** (fondată la 1558), mai cunoscută cercurilor intelectuale româneşti, aici unde, cu câteva decenii, în urmă studiase istoricii de renume A.D. Xenopol, Ion Bogdan ş.a. Cetatea academică, cu atmosfera medievală, cu străzi înguste şi frumoase edificii în stil baroc, încă mai păstra pregnant amintirea unor nume prestigioase ale pantheonului german şi universal, precum Goethe, Schiller, Hegel, Fichte, Schelling ş.a. Tânărul istoric român a rămas încântat de aspectul oraşului, atât de deosebit de târgurile noastre moldave, cu vechi fortificaţii şi bastioane, cu primăria şi masiva catedrală gotică din secolul al XIII-lea, cu pitoreştile coline din împrejurimi.

Conform unui vechi obicei studenţesc, orice nou învăţăcel trebuia să celebreze cele şapte minuni ale bătrânului burg, de care nu a fost lipsit nici Pârvan: *ara* (jocul arcurilor în ogivă de la *Stadtkirche*); *caput* (orologiu de la vechea primărie); *draco* (dragonul găsit în secolul al XVII-lea); *mons* (muntele Hausberg, dominând valea râului Saale), *pons* (podul de piatră, din secolul al XV-lea, peste acelaşi râu); *vulpecula turris* (acel Fuchsturm, de pe creasta muntelui); *Weigeliana domus* (observator, construit în secolul al XVII-lea, de un discipol al lui Leibniz)[2].

Vasile Pârvan va profita de această şedere în Germania şi pentru a întreprinde o serie de excursii de „recunoaştere” a diferitelor zone, încărcate de istorie şi mitologie. După bătrânul **Altenberg**, în Turingia, unde a studiat vestigiile adăpostite în muzeul de antichităţi al urbei, a poposit la **Weimar**, o adevărată Athena a artelor şi literaturii, oraş care a concentrat cele mai mari spirite ale culturii germane: Lucas Cranach, J.S. Bach, Herder, Wieland, Schiller, Goethe, Fr. Nietzsche ş.a. A revenit, pe parcursul anilor, de mai multe ori aici, pentru cercetarea impresionantelor colecţii de artă, muzee, librării sau vizita vechi castele, biserici, parcuri etc.

În primul an al şederii la Jena, Pârvan a depus eforturi serioase pentru stăpânirea limbii germane şi acomodarea la studiile clasice. „La început m-au trecut multe răcori, deoarece nu eram deloc în putinţa de a mă afunda cu totul în acest mediu. Spre mirarea mea – adaugă Pârvan – m-am regăsit însă destul de repede şi, cu oarecare ruşine de frica mea de la început, am atribuit clipele de îndoială cusurului meu de a lua toate cele mai

---

[1] **Răspunsul d-lui N. Iorga la discursul de recepţie al d-lui Pârvan**, Bucureşti, 1914, p. 30.

[2] Cf. dr. N. Leon, **Amintiri**, I, Iaşi, 1922, p. 17-19. Vezi şi Al. Zub, **Pe urmele lui Vasile Pârvan**, Bucureşti, Editura Sport-Turism, 1983, p. 43.

www.cimec.ro

tragic de cum sunt”[3]. Îl intriga însă răceala şi indiferenţa colegilor: „Ceea ce m-a amărât însă, nu atât pentru mine, ci pentru ţara noastră, a fost neîncrederea, aproape dispreţul cu care suntem trataţi de învăţaţii de aici”[4].

În scurt timp, Pârvan a reuşit să depăşească această fază, impunând respectul, chiar şi în sfera clasicismului care i se păruse de „neatins”. „Mic de statură, cu faţa expresivă şi ochi adânci, divulgând, alături de inteligenţă, şi capacitate volitivă, Pârvan a devenit, pentru colegii săi germani, *der kleine Mommsen*. Comparaţia cu marele învăţat care întruchipase până de curând triumful clasicismului german şi era încă un model intangibil pentru noii învăţăcei în vastul domeniu al antichităţii greco-romane, era un omagiu nesperat şi un semn că raporturile cu colegii din ţara gazdă se schimbaseră esenţial”[5]. Ore întregi petrecea în sălile de lectură a noii biblioteci a oraşului, studiind operele clasicilor greci şi latini, cum avea să mărturisească el, într-o scrisoare către Ion Bogdan, la 12/25 iunie 1905: „Dar, în paranteză fie zis, când toată ziua stau cu autori greci şi latini în mână, nu trebuie multă vreme ca să ajung la un nivel şi mai ridicat cu aceste cunoştinţe”[6].

Fin observator, spirit receptiv, atent la manifestările social-culturale, pornind de la moderna Bibliotecă a Fundaţiei „*Carl Zeiss*” (1896), Pârvan elaborează o serie de **Schiţe din viaţa socială germană**, dintre care unele au apărut în presa din ţară (*Voinţa naţională*)[7]. Cel dintâi reportaj este legat de rolul *sălilor de lectură*, menite să ofere un mijloc de instrucţie şi delectare cititorilor, printr-o selecţie riguroasă a celor mai bune opere literare şi ştiinţifice. Interesante sunt şi cele ce se referă la **Sărbători şi petreceri**, motiv pentru autor de a face comparaţii ironice asupra modului de manifestare a celor două popoare: auster, infatuat, teatral, metodic al germanilor, cu serbări ce ar „plictisi în cel mai revoltător chip pe bieţii români, care ar fi astfel lipsiţi de chicotele, de mişcarea veselă, de viaţa aprinsă, de atmosfera electrică ce domneşte”, ca şi modul zgomotos şi uneori trivial al românilor ce ar scandaliza pe „neamţul care silit să ia parte la o petrecere de-a noastră s-ar crede într-o societate de bezmetici, pe care, de pildă, la o bătută ori sârbă mai straşnică, i-ar crede apucaţi de *ducă-se pe pustii*”[8]. În acelaşi timp, Pârvan nu uită să menţioneze existenţa pretutindeni în Germania a numeroase societăţi de muzică, asociaţii literar-culturale, societăţi de gimnastică ş.a., toate răspunzând nevoii de educaţie a maselor, fapt care-l determină să se întrebe: „Când oare această viaţă... va veni şi la noi, cu acelaşi ritm înălţător şi sfânt al luminii ce izbucneşte de pretutindeni?”[9].

Pe un ton entuziast, expansiv, dar şi reticent, Pârvan sondează cu interes realităţile germane sesizând atât succesele care au impus acest popor pe plan european, dar şi scăderile ce nu pot fi trecute cu vederea. În acelaşi timp el consideră că principalele trăsături de caracter ale naţiunii germane: hărnicia, activismul şi cinstea pot fi imitabile cu profit. Pornind de la aceste consideraţii, autorul acestor articole, pe linia semănătorismului românesc, propagat de unii intelectuali la începutul secolului al XX-

[3] V. Pârvan, **Corespondenţă şi acte**, Bucureşti,1973, p. 18-19.
[4] **Ibidem**.
[5] Al. Zub, **op.cit.**, p. 46.
[6] V. Pârvan, **op.cit.**, p. 18.
[7] Idem, **Scrieri**, Bucureşti, 1981, p. 80-94.
[8] **Ibidem**, p.89.
[9] **Ibidem**, p. 84-85.

www.cimec.ro

lea, era convins că adâncirea instrucţiei de masă va contribui la schimbarea mentalităţilor, la modelarea conştiinţei civice, la sporirea gradului de civilizaţie şi bunăstare al compatrioţilor.

Atmosfera culturală din Jena, „*fortăreaţă darwiniană*", centru de fizică experimentală, simbol al umanismului, caracterizată prin seriozitate, erudiţie, spirit de ordine şi de metodă, era potrivită pentru asemenea observaţii de „psihologie etnică şi culturologie". Aceste reflecţii asupra fenomenului german le va relua Pârvan într-o scrisoare deschisă către universitarii români (**Scrisoare de la câţiva dascăli plecaţi în străini către colegii lor din ţară**), în care se invoca contribuţia intelectualităţii germane din secolul al XIX-lea în regenerarea patriei (Lessing şi Herder, Kant şi Fichte, Schiller şi Goethe, W. Humbold şi baronul von Stein): „Dascălii Germaniei au făcut din poporul dispreţuit a întregi veacuri de umilire şi sărăcie poporul conştient de rolul strălucit ce are a juca în istoria omenirii, poporul puternic, luminat, bogat şi mândru, dar mândru de sine şi de puterile sale, poporul german înaintea căruia Europa întreagă, lumea întreagă să treacă cu respect şi admiraţie"[10].

Elogiul acesta avea menirea unui îndemn fichete-ian pentru acţiune şi crearea unei conştiinţe naţionale: „Acţiune! Acţiune! Iată pentru ce trăim! Statul prezent nu poate fi zidit prin măsuri artificiale, din orice material existent, ci naţiunea trebuie mai întâi formată şi educată în vederea lui". După ce defineşte idealul naţional ca „expresiunea cea mai înaltă a tendinţelor de mărire şi de înălţare ale unui neam în limitele întinderii sale etnice şi geografice", tânărul cărturar, în manieră semănătoristă, este convins că prin cultură se poate forma şi dinamiza personalitatea unei naţiuni. În acest sens dascălilor români le revine un rol important de a lua cu asalt „*cetatea ignoranţei şi a prejudecăţilor*" în acţiunea de educare a poporului, de combatere a sărăciei, indolenţei, bolilor sociale, să contribuie la redresarea stării economice şi politice, fără a aştepta recompense sau urmări „nici o glorie", ci o „muncă de apostoli... totul pentru binele neamului"[11]. În acelaşi timp, Pârvan propunea un program realist şi echilibrat, bazat pe o resurecţie profundă a instituţiilor formative: şcoala, armata, biserica, presa etc.

Pârvan era impresionat de înalta prestaţie a mentorilor săi germani (printre care profesorul de istorie antică Heinrich Gelzer), a căror viziune largă şi fineţe analitică au ştiut să le transmită propriilor discipoli. Într-o altă scrisoare, către Ion Bianu, la 21 februarie 1905, după ce-l informa de trimiterea **Tablelor alfabetice** la **Catalogul manuscriselor româneşti**, îi anunţa şi plecarea în luna martie spre Berlin, spre a începe specializarea propriu-zisă[12]. La 9 martie, Universitatea din Jena îi elibera certificatul de studii[13], fapt care i-a permis să părăsească vechea cetate de pe Saale pentru teutonicul Berlin, mergând cu trenul prin Halle, Dessau, Potsdam. În Berlin a locuit în apropierea Universităţii, mai întâi pe Invalidenstrasse 105 şi apoi pe Elsasserstrasse 75.

Primele impresii din capitala imperială au fost acelea legate de ordine, sistematizare impecabilă, de descrierea unor edificii impunătoare, de o masivitate

[10] **Ibidem**, p. 121.
[11] **Ibidem**, p. 115-117.
[12] Idem, **Corespondenţă şi acte**, p. 16.
[13] **Ibidem**, p. 317.

www.cimec.ro

greoaie, uneori sumbră, amintind de „clasicismul berlinez” din prima jumătate a secolului al XIX-lea, ilustrat de arhitecţii Langhans, Schinkel şi Gontard, dar mai ales de perioada edilitară a celui de-al doilea imperiu german (Gründerjahre). Deşi se familiarizase, oarecum, cu atmosfera culturală germană, din perioada şederii la Jena, tânărul Pârvan simte, aici, adevărata grandoare teutonică. Poposeşte ore întregi printre puţinele vestigii medievale (*Nicolaikirche*), unele în ruină (fortificaţii, mănăstire franciscană din secolul al XIII-lea) sau în Domul, neobaroc, abia terminat, manifestă interes pentru arhitectura secolului al XVIII-lea, începutul gloriei regatului prusac: Opera, Biblioteca Regală, Universitatea (arhitect von Knobelsdorff), străjuită de statuile în marmoră ale fraţilor Humboldt (realizate de sculptorul R. Begas), *Neue Wache* (arhitect Schinkel), celebra *Brandenburger Tor* ridicată de Langhans la capătul aleii Unten den Linden. Nu uită să menţioneze de *Märkisches Museum*, edificiu aflat încă în construcţie la acea dată, ce urma să etaleze istoria culturală a capitalei etc.

Într-o scrisoare, adresată lui Dimitrie Onciul, la 20 iunie 1905, descria frumuseţile pe care le oferă metropola şi împrejurimile „aşa de multe lucruri de văzut, încât niciodată nu te-ai putea plânge că nu mai ai ce vedea, respectiv ce învăţa de la viaţă”[14]. Pârvan petrecea multe ore la cursuri şi seminarii, în sălile de lectură, la masa de scris, audiţii muzicale, spectacole de operă ş.a. În puţinul răgaz, mai ales duminicile, îşi permitea să efectueze unele plimbări prin muzee, galerii de artă, parcuri sau în împrejurimile pitoreşti ale capitalei.

În matricolele Universităţii „*Friedrich Wilhelm*”, Vasile Pârvan este înscris începând cu 12 aprilie 1905, până atunci el ocupându-se de terminarea laboriosului **Indice** la **Catalogul manuscriselor româneşti**, trimis, apoi, lui Ion Bianu în ţară[15].

Ajungând să cunoască bine limba germană, stăpân pe studiile clasice, după „proba de foc” de la Jena, tânărul cercetător român putea să facă acum unele reflexii caustice privind banalităţile de la unele cursuri şi chiar inepţiile unor colegi. Şederea mai îndelungată în metropola prusacă îi modifică primele impresii romantice, acum părându-i posomorâtă, greoaie, cu aerul cosmopolit, „*fără clădiri vechi şi artistice şi fără tradiţii*”, „*oraş eminamente american*”, „*Babilon modern*”[16]. Aceleaşi impresii critice despre mediul berlinez le consemnează într-o corespondenţă trimisă fostului coleg Petre Grimm, în limba germană. Cu tristeţe îi mărturisea că „e aşa de greu să-ţi păstrezi adevărata personalitate literară când scrii într-o limbă străină”[17].

Toate aceste lucruri, uneori exagerate, denotă starea depresivă în care se afla, de multe ori Pârvan, la începutul studiilor sale berlineze, departe de ţară, fără prieteni, deosebit de sensibil la afronturile sfidătoare, arogante dacă nu dispreţuitoare pe care le manifestau cercurile academice privind „realităţile balcanice”. Desigur că aceste impresii critice despre capitala imperială şi corpul profesoral se vor ameliora pe parcursul şederii sale, dar nu vor fi uitate cu desăvârşire. Alteori în momente de calm, conştient de posibilităţile unui studiu metodic, aprofundat, Pârvan îi scria lui Dimitrie Onciul despre activitatea onorabilă şi profitabilă de aici, fapt care contribuie la iniţierea

[14] **Ibidem**, p. 19-20.
[15] **Ibidem**, p. 17.
[16] *Studii şi cercetări de istoria artei, s. Arta plastică*, XXVI, 1979 , p.9-10.
[17] **Ibidem**.

www.cimec.ro

„în secretele ştiinţei nemţeşti care se ocupă de vechiturile orientalo-greco-romane”[18].

La seminariile lui Eduard Meyer şi Otto Hirschfeld, două somităţi în studii ale antichităţii, conducătorii acelui *Institut für Altertumskunde*, Vasile Pârvan a avut prilejul să se remarce ca un bun cunoscător al acestei perioadei, cât şi la analiza istorico-culturală. Cu primul a aprofundat **Istoria iudaismului** şi **Istoria greacă**, apoi istoria generală a antichităţii şi istoria teoriilor constituţionale şi politice ale lumii vechi; cu cel de-al doilea profesor a studiat **Istoria constituţională**, limitată la spaţiul roman şi grafie latină. Şi alţi profesori vor juca un rol important în lărgirea orizontului de cunoaştere a viitorului savant. Cu C.F. Lehmann-Haupt a studiat **Istoria asiro-babiloniană** şi **Izvoarele istoriei greceşti**, cu R. Kekulev Stradonitz, conducătorul Muzeului de Artă Antică, făcea cursuri despre cultura greacă şi exerciţii de arheologie, cu Sieglin geografia istorică a antichităţii mediteraniene şi etnografia Europei, cu A. Erman religia egipteană, cu C. Stumpf filosofia veche, cu Ulrich von Wilamowitz-Moellendorf, o somitate în materie, **Istoria culturii antice** ş.a. În schimb nu a frecventat cursurile a doi erudiţi ai epocii în filosofia istoriei, pe W. Dilthey şi pe H. Wölfflin, din motive pe care nu le cunoaştem, cu excepţia plecării sale în Italia, pentru scurt timp, din considerente medicale. Exigenţele profesorilor erau deosebit de mari, la care se adăugau cele de ordin filologic, „pentru care studiosul român avea de făcut încă mari eforturi”[19]. Mergând pe linia lui Th. Mommsen, Vasile Pârvan considera că opera ilustrului umanist trebuie continuată şi extinsă asupra unui spaţiu mai larg.

Sub aspect conceptual, Pârvan nu adera la economismul profesat de Eduard Meyer în interpretarea antichităţii, nici direcţia sociologică a lui R. Pöhlmann, nici pe cea elitară a lui Otto Seeck, ci pe „linia clasică” a lui Th. Mommsen care constă în interpretare istorico-culturală, sintetică şi integratoare a fenomenelor[20]. „În această perspectivă înţelegea Pârvan să-şi dezvolte cercetările, folosind instrumentarul excelent de care dispunea Universitatea, iar mai apoi, în trimestrul I din 1908, şi pe acela de la Institutul German de Arheologie din Roma. Perspectivă largă, implicând în acelaşi timp orizont filosofic şi acribie documentară, analiză pacientă şi efort sintetic”[21].

Comentariile din scrisori, notele şi cronicile istorice trimise pentru revistele: *Viaţa Românească* (1906-1907*)*, *Semănătorul*, *Neamul Românesc*, *Luceafărul*, *Convorbiri Literare* reconstituie universul de gândire a unui spirit erudit, interesat de multitudinea problemelor ştiinţelor umaniste, de istoria culturii, etnografie, literatură, pedagogie, cultură socială ş.a. De pe acum se întrevede viitorul savant cu contribuţii notabile în domeniul istoriei vechi (**Câteva cuvinte cu privire la organizaţia provinciei Dacia Traiana**, studiul despre **Salsovia**, publicate în *Convorbiri literare*, 1906). Pârvan se pregătea serios pentru elaborarea tezei sale de doctorat despre naţionalitatea negustorilor din Imperiul roman „aparent de istorie economică, dar vizând în fond concluzii istorico-culturale”, tematică vastă şi complicată.

Trecuse mai bine de un an şi Pârvan începuse să fie cunoscut prin perspicacitatea interpretării fenomenelor istorice, prin conexiuni nebănuite, elocinţă manifestată în numeroasele conferinţele susţinute în faţa cercurilor academice berlineze. Deşi departe

[18] V. Pârvan, **op.cit.**, p. 19-20.
[19] Al. Zub, **op.cit.**, p. 61.
[20] Cf. E. Condurachi, **Vasile Pârvan**, Bucureşti, 1957, p. 10-12; 46-48.
[21] Al. Zub, **op.cit.**, p. 64.

www.cimec.ro

de ţară, Pârvan era la curent cu desfăşurarea evenimentelor social-politice şi culturale de aici, demonstrându-şi solidaritatea cu acţiunile intelectualilor români pentru asanarea racilelor societăţii româneşti şi înfăptuirea marilor idealuri naţionale. Astfel, Pârvan îi scria pe un ton patetic, fostului său profesor, ilustrul istoric Nicolae Iorga, la 30 noiembrie 1905, asigurându-l că „încă un soldat al cauzei celei drepte" era gata de luptă pentru triumful „*ideilor bune*", căci „primejdia-i aproape şi nu-i nimenea care să ne apere, nimenea pe lumea asta nemărginită"[22].

Conferenţiază la Societatea Academică din Berlin, la 24 ianuarie 1906, pe baza unui text cu puternice acorduri patriotice, avânt idealist, inflexiuni retorice despre momentele fundamentale ale istoriei româneşti, de la etnogeneză la formarea României moderne, despre rolul culturii de masă în emanciparea naţională, accentuând asupra necesităţii colaborării tuturor românilor pentru Marea Unire: „Frate bun, frate de cruce, la bucurie ca şi la neam, cu toţii de acelaşi neam, toţi fără deosebire de starea materială, socială ori intelectuală"[23]. Pârvan depune mari eforturi de a atrage aderenţi din străinătate la mişcarea *Frăţia bunilor români* iniţiată de Nicolae Iorga în apărarea limbii române. Printre cursuri şi lucrări de seminar, el îşi găseşte timp de a expedia o telegramă colectivă către N. Iorga, de sprijinire a demersurilor culturale ale acestuia, odată cu mesajele trimise de studenţii din Viena, Budapesta şi alte metropole. Seria articolelor din *Neamul Românesc* şi mai ales broşura lui N. Iorga, **Lupta pentru limba românească** (1906), despre starea reală a culturii româneşti au avut un puternic impact asupra conştiinţei tânărului, plecat la studii, într-un mediu intelectual rece, distant, infatuat faţă de situaţia popoarelor mai mici. Corespondenţa sa din această perioadă vădeşte un ton exuberant şi uneori „pătimaş", plin de idealuri juvenile: „N-am crezut nici eu până acum că s-ar putea să mă doară aşa de adânc durerile neamului meu. Şi totuşi, Doamne, cât de trist răsună glasul celor buni şi ce otravă de deznădejde îşi picură în suflet nevredniciile celor răi!"[24].

Înrăutăţirea stării de sănătate, îl determină pe Pârvan, în ianuarie 1908, să părăsească Berlinul, pentru o climă mai blândă, în însorita Italie. Scurta şedere s-a dovedit crucială, atât pentru formaţia eruditului, cât şi pentru concepţia sa despre lume. Timpul şi-l împărţea riguros, aşa cum procedase la Jena şi Berlin, între studiul în bibliotecă (Biblioteca *Institutului German de Arheologie* din Roma, apreciată drept cea mai bună în domeniul antichităţii clasice), unde lucra la teza sa de doctorat, şi activitatea de teren (vizitarea vestigiilor atât de numeroase în capitală şi împrejurimi). „Germania îi dăduse instrumentarul clasicismului. Italia îi oferea acum înseşi valorile mai reprezentative ale acestuia. Cea dintâi îl pregătise pentru contactul cu frumuseţile ce i le putea oferi a doua. Iar acestea din urmă au avut darul, ca şi în alte cazuri, să-i stimuleze propriile energii creatoare"[25].

La 19 aprilie 1908, Pârvan revine la Berlin, într-o perioadă dificilă, lipsit de mijloace materiale, trebuind să facă demersuri umilitoare pe lângă forurile universitate din Bucureşti care nu-i mai asigurau bursa un an. Din nou se simte însingurat, părăsit, rănit în mândria de român de lipsa de consideraţie şi ignoranţa muncii sale din partea

[22] V. Pârvan, **op.cit.**, p. 22.
[23] Idem, **Scrieri**, p. 107.
[24] Idem, **Corespondenţă şi acte**, p. 29.
[25] Al. Zub, **op.cit.**, p. 84.

www.cimec.ro

colegilor germani, de starea de nedreptate, faţă de care riposta în felul său, mărind tensiunea deja existentă[26].

Neputând evita „complicaţiile" care s-au declanşat cu universitarii berlinezi, Pârvan va fi nevoit să opteze pentru susţinerea tezei de doctorat la alta *alma mater*. S-a gândit mai întâi la Universitatea din Leipzig, unde funcţiona profesorul Ulrich Wilkern, dar nereuşind să ajungă la un consens, se adresă profesorului polonez Cichorius de la Universitatea din Breslau, recunoscut specialist în istorie antică, interesat de antichităţile dobrogene[27]. Colaborarea cu universitarul polonez s-a dovedit anevoioasă şi umilitoare pentru un cercetător aflat în pragul susţinerii tezei de doctorat, rodul muncii stăruitoare a celor patru ani, cât durase şederea pe plaiurile teutonice. Pârvan a fost nevoit să mai frecventeze aici unele cursuri ca student, în timp ce profesorul pregătea raportul exigent asupra tezei sale de doctorat. Viitorul savant se simţea încolţit de destin, decepţionat, abandonat de toţi, fără vreo speranţă. Situaţia precară materială devenise stresantă, orice prelungire a şederii în Germania devenind insuportabilă. Aştepta o minune care să-i spulbere starea de fatalism în care se adâncise[28]. În această atmosferă depresivă soluţia fericită a apărut.

La 3/16 decembrie 1908, C. Cichorius depune un referat „foarte elogios" cu privire la disertaţia acestuia şi trei zile mai târziu, Vasile Pârvan îşi susţinea **magna cum laude** examenul oral (*rigorosum*) în sala rectoratului, în faţa elitei universitare poloneze, chestionat la istorie antică de Cichorius, la istoria modernă de Kampers, la limba latină de Wendland, la filosofie de Baumgarten[29]. Vestea cea mare, privind imediata tipărire a tezei de doctorat, era transmisă şi profesorilor de la Bucureşti. Din nou apăreau pe tapet problemele financiare. Călcându-şi peste orice mândrie, eruditul Pârvan face din nou apel la prietenii din ţară, fără de care nu şi-ar fi putut să-şi editeze disertaţia, în timp util, până la sfârşitul anului 1908. Lucrarea **Die Nationalität der Kaufleute im römischen Kaiserreiche** îi asigura titlul mult râvnit. Pe baza ei, a examenului oral şi a conferinţei despre romanizarea Daciei, prezentată în aula Universităţii din Breslau, i s-a conferit „*ex decreto ordinis philosophorum*" titlul de doctor cu mare laudă[30].

Specialiştii diferitelor universităţi i-au transmis cuvinte de apreciere: P. Marc, R. Netzhammer, Ed. Mayer, J. Müller, G. Wssanowa, M. Lenz, W. Liebenau ş.a., prevăzându-i un viitor strălucit. Nicolae Iorga, a înserat o notiţă elogioasă asupra tezei sale în revista *Neamul românesc literar*, lucrarea fiind catalogată o „remarcabilă carte", iar autorului i-a prezis „o frumoasă misiune". Spirit sensibil şi exigent, Pârvan s-a simţit rănit din nou în orgoliul său, el sperase într-o analiză mai amplă a lucrării, din partea mentorului său, care să-i aprecieze mulţimea izvoarelor utilizate şi a metodei de investigaţie[31]. Dincolo de aceste decepţii, specifice sufletului uman, era bucuros că se eliberase de atâtea tensiuni care-i măcinaseră sănătatea şi în răgazul de câteva luni pe care-l mai avea la dispoziţie pe meleagurile germane dorea să realizeze proiecte mai vechi care să-i mărească prestigiul la întoarcerea în ţară.

---

[26] V. Pârvan, **op.cit.**, p. 62.
[27] **Ibidem**, p. 65.
[28] **Ibidem**.
[29] **Ibidem**, p. 68.
[30] **Ibidem**, p. 323.
[31] *Neamul românesc literar*, 1909, p. 160.

www.cimec.ro

Epilogul puternicelor influenţe academice din perioada studiilor germane privind clasicismul antic l-a constituit un studiu de referinţă pe marginea **Meditaţiunilor filosofice** ale împăratului Marcus Aurelius, pe care l-a conceput cu pasiune şi erudiţie, în doar câteva luni.

Vechiul manuscris despre Marc Aurelius, elaborat poate sub conducerea lui Otto Hirschfeld, profesorul de istorie romană, a fost revizuit fundamental, în direcţia lui Th. Mommsen, dar şi a experienţelor acumulate la cursul de istorie culturală a lui Ulrich von Wilamowitz-Moellendorf şi literatură latină a lui Eduard Norden, devenind o lucrare de referinţă, tipărită nu fără greutăţi materiale, în septembrie 1909, în condiţii grafice excelente la editura Minerva din Bucureşti, cu o prefaţă semnată de Nicolae Iorga.

Pârvan mărturisea, indirect, că are „o anumită înrudire sufletească cu împăratul filosof", ale cărui virtuţi le considera verosimile[32]. Pornind de la „*filosofia răstignirii*" viitorul savant român conchidea, nu fără tristeţe: „ Cu o linişte tragică omul singuratic îşi sacrifică propria viaţă pentru semenii săi, fără a se simţi ca altceva decât purtătorul impersonal al unui ideal"[33]. Identificându-se în spirit cu modelul său antic, Pârvan nu pierde ocazia utilizării unui percept sau altul, din **Meditaţiunile** lui Marc Aurelius, ca mijloc de întărire de sine: „În orice împrejurare ne-ar arunca soarta, trebuie să ne arătăm bărbaţi şi să ne facem conştiincios datoria"[34]. O asemenea doctrină era specifică spiritelor eroice, geniilor zbuciumate precum Wagner, Ibsen, Bălcescu, Eminescu, Blaga. Savantul Vasile Pârvan, în scurta sa viaţă, a demonstrat cu mult stoicism că şi-a îndeplinit datoria ca istoric, arheolog, filosof, sociolog, pedagog, om politic, strâns legat de aceste meleaguri româneşti şi de această naţiune pe care o dorea renăscând în marele conclav european.

(*Vitraliu*. Periodic al Centrului Cultural Internaţional „George Apostu" Bacău, anul XV, nr. 5-6 (29), noiembrie 2007, p. 3-4)

[32] **M. Aurelius Verus Caesar şi L. Aurelius Commodus**, Bucureşti, Editura Minerva,1909, p. 230.
[33] **Ibidem**, p. 234-235.
[34] V. Pârvan, **Corespondenţă şi acte**, p. 392.

www.cimec.ro

Vasile Pârvan and the german boheme
Summary

Vasile Pârvan is sent to study for specialization in Germany, first at the University of Jena and then at the University in Berlin. In his first year at Jena he made efforts to learn the language properly and to emprove his classical studies. At this time he wrote **Sketches from the german social life**, paper that will be published in the country. He oftenly goes to courses and seminars, visits museums and art galleries, sees the surrounding area of the capital. He is remarked at the courses of many prestigious professors: Eduard Meyer, Otto Hirschfeld, C.F. Lehmann-Haupt, Ulrich von Willamowitz-Moellendorf etc. He continues the classic concept of the well known german historian Th. Mommsen, regarding the historical-cultural interpretation, synthetical of the phenommenons. In the spring of 1908, he collaborates with the German Institute of Archaeology in Rome, in order to develope his Ph.D. thesis.

Pârvan publishes several important historical studies in the Romanian magazines: *Viaţa Românească*, *Semănătorul*, *Luceafărul*, *Convorbiri literare*, proving his humanistic and scholar qualities. He suported the romanian intelectuals who were fighting for the national unity dream. He severly protested towards the arrogant attitude of the german universitary elite regarding the romanian realities. After many struggles, Pârvan helds his Ph.D. thesis, under the guidance of professor Cichorius at the University of Breslau. At the end of december 1908, Pârvan obtains the title of professor in philosophy with his work **Die Nationalität der Kaufleute im römischen Kaiserreiche**. The last study written in his german period is about the roman emperor Marcus Aurelius, with whom he felt spiritualy related. Back in the country, he dedicates himself to the historical, archaeological, philosophical, sociological and pedagogical activities, becoming a true european scholar.

www.cimec.ro